

En julhälsning från Skärgårdarnas Riksförbund

Skolseminarium på Möja

I lilla Möja skola går för närvarande 23 elever i klasserna 1-9. De flesta bor på ön men det kommer även in barn från öarna intill. I Möja skola ordnade SRF den 13.11 en seminariedag kring skolfrågor med speciell inriktning på de problem som möter de mycket små skolorna med få elever. Skolfrågorna, framförallt upp till årskurs 6, är viktiga för SRF att bevaka. Det handlar om tillgång till skola och skolskjutsar, hur man kan stärka de små skolornas situation och hur man stimulerar de lärare som arbetar där. Seminariet ingår som en del i EU-projektet "Skärgård för Framtid".

Till seminariet hade flera myndigheter bjudits in. Generaldirektör Pia Enochsson från Myndigheten för Skolutveckling och kommunalrådet Lars Bryntesson från Värmdö kommun liksom personal på Möja skola rapporterade kring sin verksamhet.

Pia Enochsson kunde redovisa de studier som finns utförda kring små skolor och elevernas prestationer. Gemensamt för dessa är att de visar att barnen klarar skolarbetet mycket bra. Mätt med betyg och centrala prov tyder allt på att barnen har god nytta av att det inte är så många elever per lärare. Myndigheten arbetar också tillsammans med norska kollegor kring frågor om barnens sociala utveckling hämmas i de små skolorna. Pia välkomnade SRF initiativ att föra fram skärgårdsskolorna i dessa sammanhang. SRF tog också upp behovet av riktlinjer kring hur långa skoldagar inklusive restider man kan begära av barnen.

Lars Bryntesson redogjorde för hur Värmdö kommun arbetar för att göra "skolekonomin" mer neutral för de små ö-skolor man har. Det skall ske genom att skapa ett särskilt skärgårdstillägg i kommunstyrelsens budget. Därmed tas ett centralt ansvar för den del av ö-skolornas merkostnader som hänger ihop med att vara små och ligga på långa reseavstånd. Skolstyrelsen kan då koncentrera sig på uppgifter kring frågor som organisation och undervisning. Detta nytänkande gör också att besluten om kommunens signaler kring omsorgen om skärgården tas i kommunstyrelsen.

Personalen på Möja skola kunde också bidra med sina erfarenheter från arbetet på en liten skola. SRF initiativ med att bilda ett nätverk för lärare i små skärgårdsskolor var mycket uppskattat. Pia Enochsson såg också fram emot att kunna medverka att utveckla detta.

Avslutningsvis diskuterades den enkät som skall bilda ett faktamaterial kring rapporten om skärgårdsskolorna. Materialet skall som utgångspunkt beskriva barnens situation och hur deras

skolgång ser ut i olika skärgårdsområden. I många skärgårdsavsnitt i landet finns inga skolor kvar på öarna. Utöver skolorna skall därför även skolskjutsarna beskrivas.

SRF styrelsemöte på Möja 14.11

Vid styrelsemötet diskuterades tidplan och uppläggning av EU- projektet "Skärgård för Framtid". Projektet är beskrivet i tidigare informationsblad. De olika teman som också skall genomföras med seminarier lokaliseras till skärgårdar där de aktuella frågorna kan belysas bra. Den avslutande konferensen skall planeras in till försommaren 2006.

Kjell Björkqvist, Styrso, valdes att vara ordinarie representant, med Eva Widlund, Vinön, som ersättare för SRF i Övervakningskommittén för Mål 2 öarna.

Styrelsemötet beslutade att SRF skall vara stödande medlem till Skärgårdsungdomarnas Riksförbund, SURF. Det fullständiga protokollet finns på SRF hemsida.

Efter mötet hade Möjaborna ordnat en guidning till naturreservatet öster om ön. Vi fick en mycket bra inblick i Skärgårdsstiftelsens arbete i ett område med stort antal besökare.

Landsbygdspolitiska utredningen

Den nyligen tillsatta landsbygdspolitiska utredningen kommer att få stor betydelse för kommande svenskt regionalpolitiskt arbete. Programmet är utvecklat inom EU:s jordbrukspolitik och kallas förkortat LBU. Det gäller alltså inte strukturfonderna utan den ökande andel av stödet till jordbruket som nu skall gå till landsbygdsutveckling. Men i bakgrunden ligger en ökad samordning med insatserna från EU:s strukturfonder (Mål-programmen).

Utredningen skall lämna ett betänkande om detta redan i maj 2005. Man skall "utarbete en långsiktig strategi för den nationella politiken för landsbygdsutveckling utifrån målet om en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling av landsbygden inbegripet de areella näringarnas roll och utvecklingsförutsättningar". Många politiskt korrekta ord i samma mening!

Ordförandens namn, Karl Erik Nilsson (s) kommunalråd från Emmaboda, har varit känt en tid. Men nu har övriga ledamöter också blivit kända. De är: Ann-Kristine Johansson (s), Rolf Lindén (s), Sven Erik Sjöstrand (v), Lotta Nilsson Hedström (mp), Katarina Emsäter Svärd (m), Sven Gunnar Persson (kd), Britta Andersson (c) samt Marie Wahlgren (fp). Många politiker från Miljö- och jordbruksutskottet alltså. Kerstin Oremark från Näringsdepartementet blir huvudsekreterare.

Utredningen har fått en lång dagordning. Det handlar om ökad tillväxt och sysselsättning på landsbygden, hinder och utvecklingsmöjligheter för företag på landsbygden och strategiska insatser för att stödja utveckling av ny produktion på landsbygden. Likaså skall man analysera myndigheters roller och former för samarbete liksom natur och kulturmiljöns betydelse som resurs. Man skall givetvis ta upp kvinnors, mäns och ungdomars villkor och förutsättningar för arbete, företagande och utveckling på landsbygden liksom förutsättningarna för ökad integration.

Av speciellt intresse är också utvecklingen av ekologiskt och etiskt naturresursbruk med både samhällets krav och konsumenternas val. Hit hör också de areella näringarnas roll som förvaltare av landskapets natur- och kulturvärden samt former för lokal samverkan kring landskapsvård i t.ex. avtals- eller kontraktsform.

SRF:s internationella projekt

Projektet "Inter-Island Exchange Project" innebär ett ökat utbyte mellan öar inom ESIN samarbetet. Genom att genomföra 18 studier kring frågeställningar som är viktiga för utvecklingen på små öar kan vi dels byta erfarenheter men också skapa en bra informationsbas gentemot EU:s olika institutioner.

Vår systerförening på Irland är "lead partner" i projektet och där jobbar nu Máire Uí Mhaolain som projektledare. De deltagande land håller också på att anställa projektsamordnare på deltid. SRF räknar med att detta blir klart i Sverige från 1.1.2005. Varje land skall ansvara för att beskriva förhållandena på små öar i EU kring tre utvalda teman vardera. Där skall situationen i de olika länderna beskrivas och goda exempel och problemlösningar föras fram som kan inspirera. Ö-bor från alla sex länderna inom ESIN blir alltså inbjudna till 18 olika studier. Det blir många bra tillfällen till utbyte av erfarenheter.

För svensk del är följande tre teman på förslag:

- Boendefrågor med tillgång till olika slags boende, beskattning och regelverk för ö-borna
- Transporter för passagerare och gods
- Telekommunikationer och IT frågor

Kustlandets projekt om samförvaltning av fisket

Leader+ programmet Kustlandet har lämnat in en intresseanmälan till Fiskeriverket om att få bilda ett försöksområde i Kalmar och Östergötlands läns skärgårdar för fiskeförvaltning och uthållig fiskevård. Verksamheten skall vara till nytta för fiskevattenägare, sportfiskare och yrkesfiskare. Genom samverkan i fiskevårdsområden, kompletterat med yrkesfiskets och sportfiskets intressen kan ett praktiskt arbete kring tillsyn, information och fiskevårdande åtgärder byggas upp. Därmed kan man också arbeta med avgifter som skall gå till dessa insatser. Allt detta är åtgärder som gynnar sportfisket såväl som yrkesfisket och även de ingående fastigheterna.

I en teoretisk form skall en fiskevårdsförvaltning beskrivas för hela Kustlandets område baserat på organiserad samverkan mellan många ingående fiskevårdsområden. Sedan genomförs också praktiska fältförsök i några delområden. I slutet av 2006, när Leader+ programmet börjar ta slut, redovisas den teoretiska modellen samt de praktiska fältförsöken så långt de hunnit med inriktning på fortsatt försöksverksamhet.

En bred referensgrupp har bildats med olika intressen representerade. Dessutom har en mer koncentrerad styrgrupp bildats med representanter från Fiskevattenägarna, Sportfiskarna, Yrkesfiskarna, fiskerikonsulenterna, ett fältförsöksområde samt från Kustlandet. För projektets genomförande skall anställas en projektledare.

Mål 2 Öarna

Den 3.12 beviljade strukturfondsdelegationen för Mål 2 Öarna bidrag till sex projekt varav tre i skärgårdarna. För mer information besök webbplatsen www.mal2oarna.lst.se.

Brygga i Möjaström för sjöräddningens personal på Möja sjöräddningsstation. Projektet kommer att underlätta tillsynen och samla räddningsutrustning på en plats.

Grötö hamn i Öckerö kommun. Syftet är att förbättra hamnen och öka tillgängligheten för handikappade och ungdomar och att göra hamnen mer attraktiv för gästande båtar. Grötö har drygt 80 året-runt-boende och hamnen drivs av en ideell förening.

Skärgårdsutveckling i Norra Vänern. Projektet ska öka tillgängligheten till ön Jäverön i Norra Vänern. Huvudsyftet är att förbättra infrastrukturen på och därmed utveckling av näringslivet. Investeringar skall göras i ett färjeläge och en brygga. Man kommer också att arbeta med informationsspridning genom webbsidor och broschyrer.

SISU, projekt hos Carpe Mare

SISU - Small Islands for Survival and Understanding är ett internationellt Leader+ projekt som startade i oktober 2004 hos Carpe Mare i södra Bohuslän. Huvuduppgiften är att knyta samman några skärgårdsområden i norra Europa för att öka deras möjligheter att utveckla innovativa lösningar genom lokala projekt utvecklade på gräsrotsnivå.

Projektet vill också utveckla ett nätverk för skärgårdsområden som arbetar inom Leader+ programmet. Flera områden är lämpliga för utbyte av idéer och "know-how" såsom service, transporter, kommunikationer, avfolkning, exploateringshot, svag ekonomisk aktivitet etc.

Varje deltagande land skall komma fram med minst en projektidé som kan utvecklas vidare. SISU projektet skall pågå till 31.12.2006. Deltagande är ett antal öar från olika Leader+ områden. Det är "Carpe Mare" från svenska västkusten med Klädesholmen, Dyrön, Marstrand, Kalvsund, Köpstadsö och Asperö. "I samma båt" från Åboland i Finland, "WHELK" (West Highland European Leader Kist) från Skottland med öarna Colonsay, Jura och Tiree. Slutligen också några Estniska öar även om de ännu ej är Leader+ områden.

Övervakningskommittén

ÖK för Mål 2 öarna sammanträdde 9.11. Förvaltningsmyndighetens genomgång av läget visade att programmet är nu koncentrerat till tre åtgärder från tidigare sju. 86,5% av programmets medel är in-tecknade varav ca 33% gått till skärgården och 66% till Gotland. Nya ansökningar kommer fortfarande in men det är det få ansökningar inom näringslivsblocket. Efter en kartläggning av bredbandfrågan i skärgårdarna har 5 mkr reserverats för kommande ansökningar våren 2005.

Indikatorerna i programmet ser bra ut vad gäller nya jobb och nya företag. Men många projekt är ännu ej slutredovisade. Ett återflöde kommer att ske på grund av outnyttjade anslag. Man räknar med att medlen tar slut under 2005 bortsett från denna återföring.

Efter halvtidsutvärderingen har man behov av en speciell plan för att se hur alla mål 1 och 2 programmen utvärderas. Vissa tematiska studier skall göras. Bland annat vill man titta på effekten av att det finns skärgårdsutvecklare, samt öarnas behandling i de regionala tillväxtprogrammen (RTP).

Den nya sammanhållningspolitiken inom EU klarnar

Näringsdepartementet har informerat om de pågående förhandlingarna om den framtida sammanhållningspolitiken. Det finns i Sverige en bred enighet kring ett nytt Mål 1 med ett "fattigdomskriterium" riktat till nya EU-länder. Sedan finns det också de som tycker att

Sverige och Finland borde samarbeta med ultraperifera områden om att nå Mål 1 nivån för glest befolkade områden.

Det föreslagna nya Mål 2 begreppet mottages positivt liksom ökat samarbete med hjälp av Interreg. En speciell diskussion förs dock kring hur marina gränser skall räknas. Förslag finns att större hav än 15 mil inte skall räknas som regioner med gemensam gräns. Det innebär att vissa svenska regioner kan komma utanför direktgräns mot Balticum (t.ex. Östergötland) vilket kan försvåra vissa projekt.

Alla räknar med en nationell starkare koppling av kommande strukturfonder till den svenska regionalpolitiken och program för landsbygdsutveckling och fiskepolitiken som ligger inom jordbruksområdet. Det finns till och med en diskussion om farhågor kring alltför stark koppling till jordbrukets intressen.

Förhandlingarna sker nu på fyra områden. Dels skall budgeten 2007-2013 beslutas. Här är det Finansdepartementet som har ansvaret och ett principbeslut om budgeten väntas i december med detaljer juni 2005.

Sedan är det reglerna kring de kommande strukturfonderna med sina fem förordningar som hanteras av Näringsdepartementet.

Den tredje tunga biten är Landsbygdsförordningen som hanteras av Jordbruksdepartementet. Slutligen gäller det frågor kring statsstödreglerna. Där sker ingen egentlig förhandling utan kommissionen beslutar här själva.

När det gäller budgeten så är sex länder, bland dessa Sverige, mer restriktiva och vill bara anslå 1% av BNP. Kommissionen vill ha 1,24% för att genomföra programmet.

Besparingsdiskussion kommer att landa just på sammanhållningspolitiken eftersom jordbruket är färdigförhandlat till år 2013. Interreg programmet är också redan ekonomiskt avgränsat.

Ordförandelandet Nederländerna har under hösten genomfört stegvisa förhandlingar i olika sakområden utan egentliga penningbeslut. Ländernas olika positioner klarnar dock. Sverige har försökt få igenom en "nationell ansats" dvs att varje land får själv klara sin regionalpolitik. Detta står mot den "regionala ansatsen" som majoriteten av länder vill ha. Den innebär att man jämför regioners behov oavsett nationella gränser.

Det kommer troligen att bli ett program för att fasa ut nuvarande Mål 1 områden med bland annat norra Sverige. Men man är inte enig om till vilken nivå och under hur lång tid. Innan Nederländerna lämnar över ordförandeskapet till Luxemburg ska man sammanfatta läget man anser sig uppnått i en rapport i december.

När det gäller nya Mål 2, "Konkurrenskraft och sysselsättning" så är det en sammanslagning av nuvarande mål 2 och 3. Här blir diskussionen mer om pengar. Men det kommer inte att bli en karta med markerade områden ritad av Bryssel. Den processen överlämnas till varje land. Hela Sverige blir alltså ett tänkbart Mål 2 område precis som för Mål 3 idag. Det nya programmet skall få visa teman medskickade, men det får bli en nationell strategi som avgör hur resurserna skall nyttjas. Den traditionella landsbygdsutvecklingen bryts ut och läggs inom ett vidgat program för LBU.

Greker testar ö-definition

Nyligen fastslogs Europadomstolen "vad en ö är". Grekland hade nämligen försökt få Peleponesiska halvön klassad som "ö" för att därmed uppnå vissa fördelar. En bred kanal skiljer Peleponesos från fastlandet. Men domstolen avslög argumenten och fastslog att

eftersom Peleponesos var förbunden med både väg och järnväg med fastlandet - så räknas det ej som en ö.

Ingen rök utan eld

SRF behöver bevaka förslaget till ny livsmedelslagstiftningen som träder i kraft 1 januari 2006. Där föreslås regler som kan slå ut mängder av små lokala fiskrökerier i skärgårdarna. Idag gäller att egen fångst av rund eller urtagen fisk får säljas till konsument, restaurang eller detaljist utan att man har en godkänd livsmedelslokal, om det rör sig om under 500 kg per vecka. För filéad fisk av egen fångst gäller godkänd livsmedelslokal enligt lokala föreskrifterna och max 250 kg per vecka.

Vid försäljning av rökt fisk direkt till konsument vid den egna bryggan gäller också max 250 kg per vecka. Då kan du få ha traditionell vedeldad rök utomhus, men du måste ha en godkänd livsmedelslokal enligt de lokala föreskrifterna.

Redan dessa regler kan slå hårt mot många skärgårdsföretag. Ännu har inte miljö- och hälsoskydd ute i kommunerna hunnit kontrollera hur dessa regler efterlevs. I Västerviks kommun har minst fem olika skärgårdsbor fått besök, med ett flertal förelägganden som följd.

Den nya livsmedelslagstiftningen från 1 januari 2006 innebär att all traditionell rökning av fisk i enkla vedrökar utomhus kommer att förbjudas. Alla måste ha sina rökar inomhus. Undantag kan göras om medlemslandet gör en anmälan till EU-kommissionen, vilket det idag inte verkar som om livsmedelsverket kommer att göra.

Försäljning av egen fångst, rund eller urtagen, är det ingen ändring på, men i övrigt måste alla ha en EU-godkänd lokal samt inte minst röken inomhus. Hur kommer detta att drabba skärborna? Måste alla gå över till elektrorökar och konstgjord "rök-arom"?

På livsmedelsverket verkar de inte förstå att det kommer att bli problem. Dels ekonomiskt för de som vill bygga om. Men också konflikter med t.ex. byggnadsnämnd vad gäller byggnation i känsliga lägen med strandskydd, med brandmyndigheten om man nu envisas med att ha en vedeldad rök inomhus. Och vad säger försäkringsbolaget?

Denna rapportering kommer från Peter Lundgren, Smålandskustens Skärgårdsförening.

Nytt Östersjöcentrum på Gotland

Regeringen har beslutat att inrätta ett Östersjöcentrum på Gotland med start tidigast 2005. I en utredning på utrikesdepartementet lämnar Ulf Dinkelspiel förslag på vilka uppgifter som bör ingå detta centrum.

En av frågorna har också gällt vad som ska hända efter de två "Östersjömiljarderna". Statsrådet Ulrika Messing har deklarerat regeringen avsikt att bilda ett Östersjöcentrum på Gotland.

En stor fråga är vem ska centralt stödja. Där skall finnas de statliga/nationella perspektiven men också plats för den regionala nivån. Centralt skall ha en överblick och vara ett forum för kontaktskapande. Centralt ska inte vara en samordnare men gärna veta vad andra gör. Det skall ge en möjlighet att hitta rätt i Östersjödjungeln. Centralt skall också kunna vara en lämplig neutral mötesplats.

Irländskt initiativ för små öar

Údarás na Gaeltachta är myndigheten för utvecklingen av de gaelisk-talande områdena i Irland. Bland dessa finns sex små öar på västkusten. Störst är Inis Mór, en av de tre Aran öarna med ca 890 invånare.

I EU:s fördrag finns i artikel 87 som handlar om statligt stöd. Allt slags stöd som stör fri konkurrens och därmed kan påverka handeln mellan medlemsländerna i EU är förbjudet. Men det finns undantag. Kommissionen kan i tillämpningar anse att ett statligt stöd är acceptabelt om det underlättar utvecklingen i vissa områden, där sådant stöd inte allvarligt kan påverka de allmänna handelsförhållandena.

Reglerna mot statsstöd är omtvistade. Men när det gäller villkoren för små öar är effekten försumbar på konkurrensförhållandena, även om det gäller betydande lokala företagsstöd. Mot denna bakgrund anser Údarás na Gaeltachta att ett speciellt beslut om ett gynnsammare stöd efter år 2006 behöver tas för små öar. Man anser att gränsen skall sättas vid öar med under 1000 invånare.

De 30 bebodda irländska öarna hade 2984 invånare år 2002. En rad framsteg har gjorts de senaste åren, framför allt kring infrastrukturen. Men det är svårt att locka ut investerare och företagare. Arbetslösheten är hög och många flyttar till jobb på fastlandet. Nuvarande stödsystem är inte tillräckligt attraktivt. Et är inte mer gynnsamt på öarna än på fastlandet.

Öarnas situation är erkänd i EU:s fördrag. Speciell uppmärksamhet får de i avsnittet om territoriell sammanhållning. EU:s mål är där att stärka sammanhållningen och minska olikheterna i utvecklingsnivå mellan olika regioner och minska isoleringen hos de minst gynnade regionerna.

Med alla dessa argument begär den Irländska myndigheten att ett speciellt undantag görs för små öar med färre än 1000 invånare. Man vill kunna ge 30% större stöd av olika former jämför med fastlandet.

SRF kommande styrelsemöten

18-20.3 i Smålandsskärgården

28-29.5 på Visingsö

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

e-post info@skargardsborna.org

Styrelsens arbetsutskott

Ordförande Bengt Almkvist
Missjö, 614 98 Sankt Anna 0121-521 22
bengt.almkvist@sanktanna.com

Kassör Anne Forslund
Styrsvik, 130 38 Runmarö 08-571 523 56
anne@rlh.se

Vice ordförande Kjell Björkqvist
Styrsvik Hamnväg 18, 430 84 Styrsvik 031-97 17 20
kjell.bjorkqvist@stadshuset.goteborg.se

ledamot Mats Ohlsson
Marsö, 572 95 Figeholm 0491-360 60
mats.ssf@telia.com